

Uniwersytet
Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie

UNIVERSITÀ DI NAPOLI
L'ORIENTALE

ISTITUTO
POLACCO
ROMA

Polska na 5! Tydzień kultury polskiej w Neapolu

Settimana della cultura polacca a Napoli

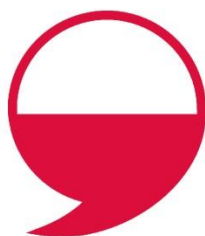
Biuletyn

2-6 maja 2022 / 2-6 maggio 2022

Materiały dydaktyczne i promocyjne sfinansowane zostały przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w ramach realizacji programu „Promocja Języka Polskiego”.

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

PROGRAM
PROMOCJA
JĘZYKA POLSKIEGO

Program Tygodnia kultury i języka polskiego

Poniedziałek 2 V | Lunedì 2 V

9.30 - Powitanie | Saluti istituzionali

10.30 - Henryk Sienkiewicz, czyli historia w powieści | Henryk Sienkiewicz, ovvero la storia nel romanzo

Jak Polacy mówią naprawdę? | Come parlano veramente i polacchi?

Wiek XIX w polskiej muzyce rockowej | Il secolo XIX nel rock polacco

Wtorek 3 V | Martedì 3 V

10.30 - Władysław Reymont, czyli opowieść o wsi | Władysław Reymont, ossia raccontare la campagna

Przysłowia mądrością ludową | Proverbi della saggezza popolare

Folklor i alternatywa | Folclore e alternativa

Środa 4 V | Mercoledì 4 V

10.30 - Wisława Szymborska, czyli niepoważnie o rzeczach całkiem serio | Wisława Szymborska, ovvero parlare poco seriamente di argomenti molto seri

Polskie „wymyki” językowe | Esercizi con la lingua polacca

Poezja nie jest dla idiotów. Wiersze alternatywne | La poesia non è per gli idioti. Poesie alternative

Czwartek 5 V | Giovedì 5 V

10.30 - Miłosz – najbardziej polityczny Nobel | Miłosz - il premio Nobel più politico

Językowe złodziejstwo. O zapożyczeniach w języku polskim | Furto linguistico. A proposito dei prestiti linguistici in polacco

Muzyczne protestsongi | I canti di protesta

Piątek 6 V | Venerdì 6 V

10.30 - Olga Tokarczuk, czyli dlaczego Polacy kochają baśnie | Olga Tokarczuk, ovvero perché ai polacchi piacciono le fiabe

Przesady w języku | Pregiudizi nella lingua

Kobiety mają głos! | Le donne hanno voce!

Poradnia językowa, czyli wszystko, co chcielibyście wiedzieć o języku polskim, ale boicie się zapytać | Consulenza linguistica, ovvero tutto ciò che vorresti sapere sulla lingua polacca, ma non osi chiedere

Sala presso il Centro „Russkij Mir”,

Dipartimento di Studi Letterari, Linguistici e Comparati

Università di Napoli L’Orientale

Via Duomo, 219, I. piano

Napoli

HENRYK SIENKIEWICZ – urodził się 5 maja 1846 w Woli Okrzejskiej, zmarł 15 listopada 1916 w Vevey (Szwajcaria). Był najpopularniejszym polskim pisarzem drugiej połowy XIX wieku i pierwszej połowy XX wieku.

Jego najważniejsze utwory to:

1. powieści historyczne

– *Trylogia (Ogniem i mieczem, Potop, Pan Wołodyjowski)* – ten cykl opowiadający o Polskiej historii przyniósł mu uwielbienie Polaków.

- *Quo vadis* – powieść o prześladowaniach chrześcijan w pierwszym wieku naszej ery – stała się światowym bestsellerem i przesądziła o przyznaniu pisarzowi Nagrody Nobla

- *Krzyżacy* – dzieło o mniejszej wartości artystycznej, ale mające duże znaczenie polityczne, budziło bowiem ducha oporu w części Polski znajdującej się pod zaborem pruskim

2. powieści współczesne – *Bez dogmatu* i *Rodzina Połanieckich*. Zwłaszcza pierwsza a nich cieszyła się dużą poczytnością w Europie na przełomie XIX i XX wieku.

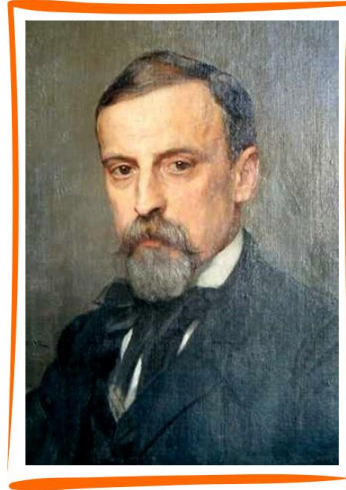
3. powieść dla młodzieży – *W pustyni i w puszczy*. Przez dziesiątki lat niezwykle popularna.

”

Gdy się ktoś **zaczyta**,
zawsze się czegoś nauczy,
albo zapomni o tym,
co mu dolega, albo zaśnie
– **w każdym razie**
wygra...

Henryk Sienkiewicz

 lubimyczytać.pl

"Zjem chętnie
co dobrego,
byle dużo."

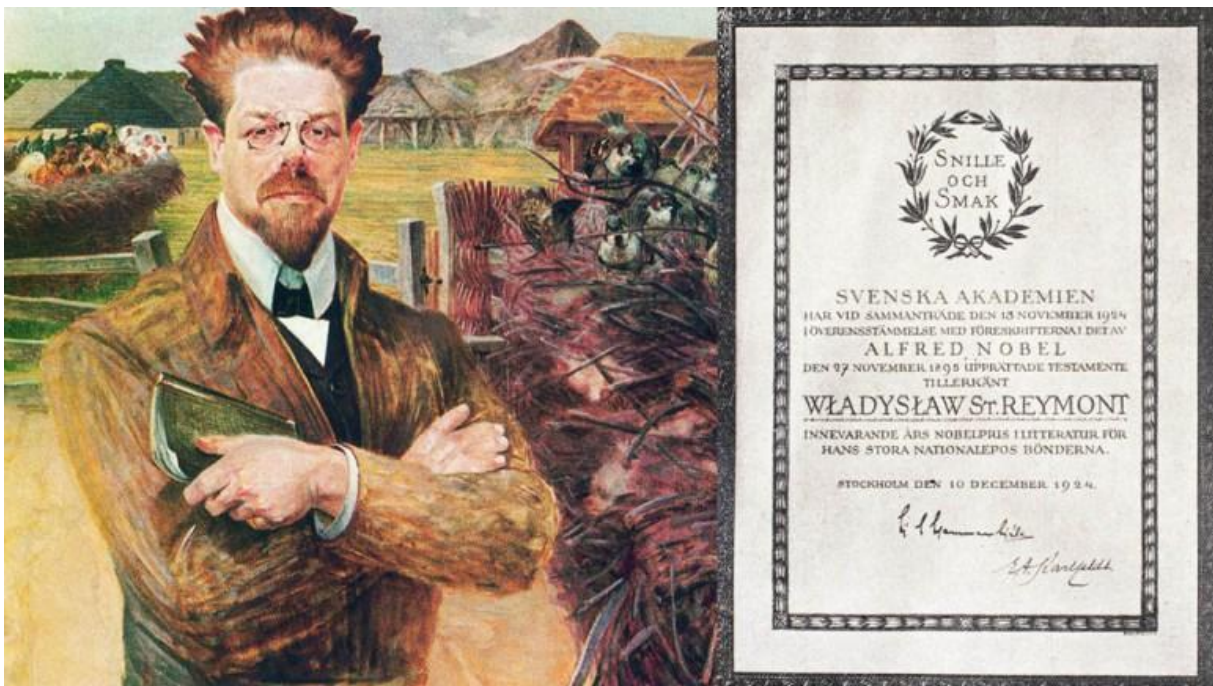
Władysław Stanisław Reymont

urodził się w 1867 roku we wsi Kobiełe Wielkie. Był jednym z siedmiorga dzieci wiejskiego organisty. Uczył się w Warszawskiej Szkole Niedzielno-Robotniczej, aby wykonywać zawód krawca. Później był także wędrownym aktorem i urzędnikiem kolejowym, a nawet chciał zostać mnichem w klasztorze na Jasnej Górze. Wreszcie – wybrał zawód pisarza.

Tworzył wiersze, reportaże, opowiadania i powieści. Jego najbardziej znane utwory to:

- 1) "Ziemia obiecana", powieść, która opowiada o trzech przyjaciółach: Polaku Karolu Borowieckim, Żydzie Morycu Welcie i Niemcu Maksie Baumie w Łodzi – młodym fabrycznym mieście, przedstawionym jako drapieżne i przerażające.
- 2) "Chłopi", powieść, której bohaterem jest społeczność wiejska, żyjąca zgodnie z rytmem przyrody: dnia i roku (od jesieni do lata). Za ten utwór pisarz otrzymał literacką nagrodę Nobla (1924).

Zmarł w 1925 roku.

EKIPA REYMONTOWA

SZYBKO ■ TANIO ■ SÓLIDNIE

Czesław Miłosz

Urodził się 30 czerwca 1911 roku w Szetejniach na Litwie, zmarł 14 sierpnia 2004 w Krakowie. Jeden z najważniejszych poetów polskich XX wieku, prozaik, eseista, tłumacz, dyplomata, wieloletni profesor literatury słowiańskiej w Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley i profesor Uniwersytetu Harvarda w Cambridge. Odznaczony przez Instytut Jad Waszem tytułem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.

Już w czasie studiów prawniczych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1929–1934) angażował się w życie literackie, m.in. współtworzył grupę poetycką Żagary i pismo o tej samej nazwie. Debiutował wierszami „Kompozycja” i „Podróż” w czasopiśmie „Alma Mater Vilnensis” (1930), jego pierwszy tom poetycki to *Poemat o czasie zastygłym* (1933).

Poeta emigracyjny: od 1951 mieszkał we Francji, w latach 1960–1993 – w Stanach Zjednoczonych, w 1993 wrócił do Polski.

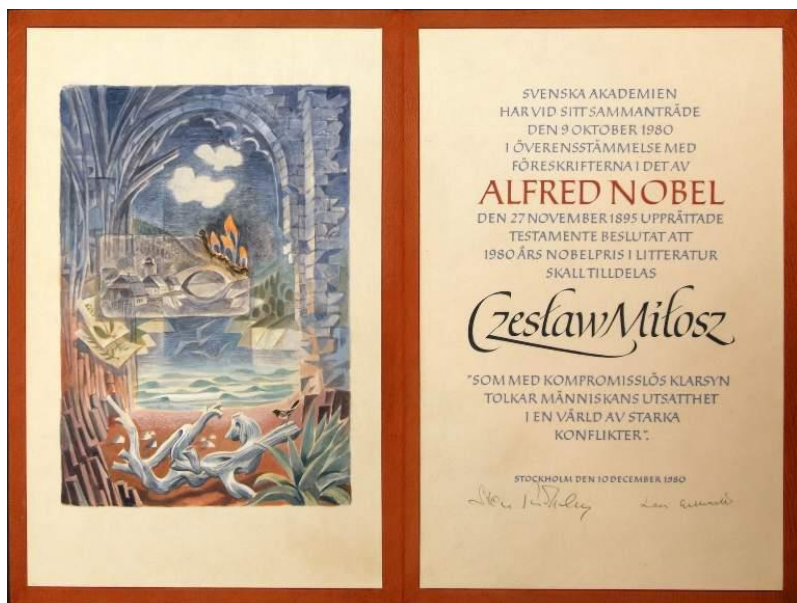
Jego najważniejsze utwory to:

– tomy poezji (wybór): *Poemat o czasie zastygłym* (1933), *Trzy zimy* (1936), *Ocalenie* (1945), *Światło dzienne* (1953), *Traktat poetycki* (1957) *Król Popiel i inne wiersze* (1962), *Gucio zaczarowany* (1965), *Miasto bez imienia* (1969), *Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada* (1974), *Nieobjęta ziemia* (1984), *Kroniki* (1987), *To* (2000,) *Druga przestrzeń* (2002), *Wiersze ostatnie* (2006) – poezja przed wojną utrzymana w poetyce katastrofizmu, po roku 1945 wyraża egzystencjalne doświadczenie II wojny światowej i przyjmuje zobowiązania etyczne jako świadectwo obrony wartości i krzywd ofiar totalitaryzmów; poeta snując m.in. refleksję egzystencjalną, filozoficzną, metafizyczną, ukazuje wszechstronny obraz człowieka XX w.;

– zbiory esejów (wybór) – *Zniewolony umysł* (1953), *Rodzinną Europą* (1958), *Widzenia nad Zatoką San Francisco* (1969), *Prywatne obowiązki* (1972), *Ogród nauk* (1979), *Ziemia Ulro* (1997), *Szukanie ojczyzny* (1992) – zapis rozważań i diagnoz obrazujących m.in. przemiany polityczno-światopoglądowe w XX wieku, postawy wobec totalitaryzmu, kryzys kultury – w tym erozji wyobraźni religijnej, kwestię tożsamości europejskiej;

– powieść (wybór) - *Dolina Issy* (1955) powieść z wątkami autobiograficznymi, ukazująca zmitologizowany obraz Litwy z początku XX wieku;

– tłumaczenia: przekład ksiąg biblijnych z języka greckiego i hebrajskiego (1971–1986) oraz twórczości J. Maritaina, S. Weil, T.E. Eliota, W.B. Yeatsa, W. Blake’a, W. Szekspira i in. na j. polski; przekłady polskiej poezji na j. angielski, m.in. *Postwar Polish Poetry* (1965), wiersze Z. Herberta, A. Wata, A. Świrszczyńskiej

Campo di Fiori

*W Rzymie na Campo di Fiori
Kosze oliwek i cytryn,
Bruk opryskany winem
I odłamkami kwiatów.
Różowe owoce morza
Sypią na stoły przekupnie,
Naręcza ciemnych winogron
Padają na puch brzoskwini.*

*Tu na tym właśnie placu
Spalono Giordana Bruna,
Kat płomień stosu zażegnał
W kole ciekawej gawiedzi.
A ledwo płomień przygasnął,
Znów pełne były tawerny,
Kosze oliwek i cytryn
Nieśli przekupnie na głowach.*

*Wspomniałem Campo di Fiori
W Warszawie przy karuzeli,
W pogodny wieczór wiosenny,
Przy dźwiękach skocznej muzyki.
Salwy za murem getta
Głuszyła skoczna melodia
I wlatywały pary
Wysoko w pogodne niebo.*

*Czasem wiatr z domów płonących
Przynosił czarne latawce,
Łapali skrawki w powietrzu*

*Jadący na karuzeli.
Rozwiewał suknie dziewczynom
Ten wiatr od domów płonących,
Śmiały się tłumy wesole
W czas pięknej warszawskiej niedzieli.*

*Morał ktoś może wyczyta,
Że lud warszawski czy rzymski
Handluje, bawi się, kocha
Mijając męczeńskie stopy.
Inny ktoś morał wyczyta
O rzeczy ludzkich mijaniu,
O zapomnieniu, co rośnie,
Nim jeszcze płomień przygasał.*

*Ja jednak wtedy myślałem
O samotności ginących.
O tym, że kiedy Giordano
Wstępował na rusztowanie,
Nie znalazł w ludzkim języku
Ani jednego wyrazu,
Aby nim ludzkość pożegnać,
Tę ludzkość, która zostaje.*

*Już biegli wychylać wino,
Sprzedawać białe rozgwiazdy,
Kosze oliwek i cytryn
Nieśli w wesołym gwarze.
I był już od nich odległy,
Jakby minęły wieki,
A oni chwilę czekali
Na jego odlot w pożarze.*

*I ci ginący, samotni,
Już zapomniani od świata,
Język nasz stał się im obcy
Jak język dawnej planety.
Aż wszystko będzie legendą
I wtedy po wielu latach
Na nowym Campo di Fiori
Bunt wznieci słowo poety.*

Warszawa – Wielkanoc, 1943

[Tom: *Ocalenie 1945*, cyt. za: C. Miłosz, *Wiersze wszystkie. Wydanie drugie uzupełnione*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2015, s. 204–206.]

Który skrzywdziłeś

Który skrzywdziłeś człowieka prostego
Śmiechem nad krzywdą jego wybuchając,
Gromadę błaznów koło siebie mając
Na pomieszanie dobrego i złego,

Choćby przed tobą wszyscy się skłonili
Cnotę i mądrość tobie przypisując,
Złote medale na twoją cześć kując,
Radzi że jeszcze jeden dzień przeżyli,

Nie bądź bezpieczny. Poeta pamięta
Możesz go zabić - narodzi się nowy.
Spisane będą czyny i rozmowy.

Lepszy dla ciebie byłby świt zimowy
I sznur i gałąź pod ciężarem zgięta.

Washington D.C., 1950

[Tom: *Światło dzienne*, 1953, cyt. za: C. Miłosz, *Wiersze wszystkie. Wydanie drugie uzupełnione*,
Wydawnictwo Znak, Kraków 2015, s. 375.]

Wisława Szymborska.

Urodziła się 2 lipca 1923 w Kórniku, zmarła 1 lutego 2012 w Krakowie. Jedna z najważniejszych polskich poetek XX wieku, eseistka, autorka felietonów i tekstów krytycznoliterackich.

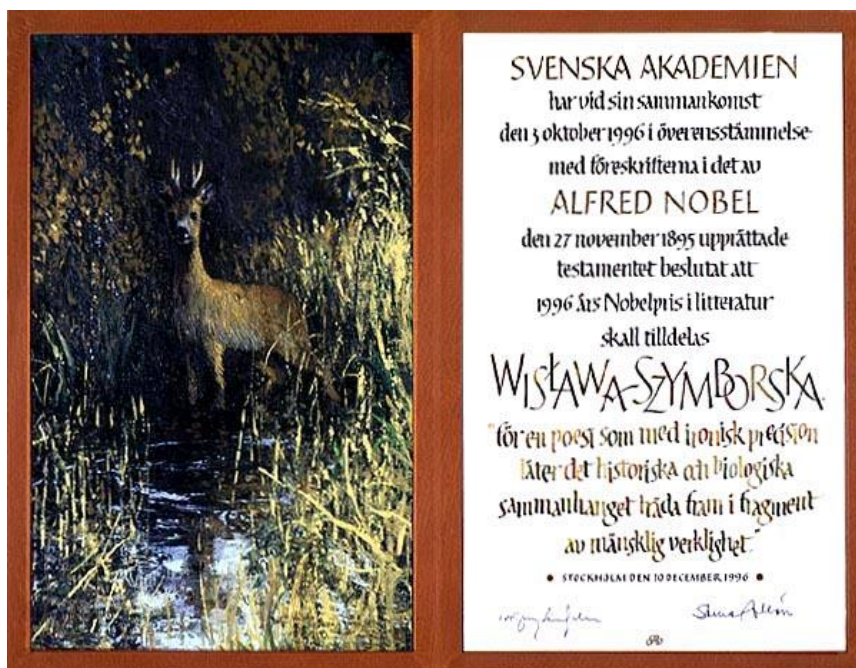
Od 1931 roku mieszkała w Krakowie, studiowała polonistykę i socjologię na Uniwersytecie Jagiellońskim (1945–1948). Współpracowała z czasopismami literackimi, pisząc recenzje i felietony, tworzyła przekłady poetyckie, ilustracje książkowe, a nawet opracowania tekstu librett operowych. Debiutowała wierszem *Szukam słowa* piśmie „Walka”, dodatku do „Dziennika Polskiego” (1945); pierwszy tom poetycki: *Dlatego żyjemy* (1952).

Jej najważniejsze utwory to:

– tomy poetyckie (wybór) – *Wołanie do Yeti* (1957), *Sól* (1962), *Sto pociech* (1967), *Wszelki wypadek* (1972), *Wielka liczba* (1976), *Ludzie na moście* (1986), *Koniec i początek* (1993), *Chwila* (2002), *Rymowanki dla dużych dzieci* (2003), *Dwukropek* (2005), *Miłość szczęśliwa* (2007), *Tutaj* (2009), *Milczenie roślin* (2011), *Wystarczy* (2012, wydany pośmiertnie) – każdy wiersz to „minitraktat” poetycki: efekt wnikliwej obserwacji świata i precyzji myśli, który o poważnych sprawach mówiący prosto i refleksyjnie, językiem ironii, paradoksu, z humorem, skłaniając do namysłu nad chwilowością istnienia i grą przypadku, absurdami losu oraz – do zdumienia nad życiem; poezja Szymborskiej to też dowcipne okazjonalne rymowanki, humorystyczne słowno-plastyczne kolaże w anegdotyczny sposób komentujące rzeczywistość;

– felietony – *Lektury nadobowiązkowe* – felietony prasowe publikowane z przerwami w latach 1967–2002 na temat książek popularnych wśród czytelników, rzadko komentowanych w oficjalnych recenzjach;

– *Błysk rewolwru* (2013) – tom obejmujący pierwsze próby literackie (m.in. romans kryminalny), grafiki, teksty w wymyślanych przez autorkę żartobliwych gatunkach, jak m.in.: „lepieje”, „moskaliki”, „adoralia”.

Wisława Szymborska

Cebula

Co innego cebula.
Ona nie ma wnętrzości.
Jest sobą na wskroś cebula
do stopnia cebuliczności.
Cebulasta na zewnątrz,
cebulowa do rdzenia,
mogłaby wejrzeć w siebie
cebula bez przerażenia.

W nas obczyzna i dzikość
ledwie skórą przykryta,
inferno w nas interny,
anatomia gwałtowna,
a w cebuli cebula,
nie pokrętne jelita.
Ona wielokroć naga,
do głębi itympodobna.

Byt niesprzeczny cebula,
udany cebula twór.
W jednej po prostu druga,
w większej mniejsza zawarta,
a w następnej kolejna,
czyli trzecia i czwarta.
Dośrodkowa fuga.
Echo złożone w chór.

Cebula, to ja rozumiem:
najnadobniejszy brzuch świata.
Sam się aureolami
na własną chwałę oplata.
W nas – tłuszcze, nerwy, żyły,
śluzy i sekretności.
I jest nam odmówiony
idiotyizm doskonałości.

[Tom: *Wielka liczba*, 1976, cyt. za: W. Szymborska, *Wiersze wybrane. Wybór i układ Autorki*, wyd. nowe, uzupełnione, Wydawnictwo A5, Kraków 2010, s. 229–230.]

Nic dwa razy

Nic dwa razy się nie zdarza
i nie zdarzy. Z tej przyczyny
zrodziłyśmy się bez wprawy
i pomrzemy bez rutyny.

Choćbyśmy uczniami byli
najtępszymi w szkole świata,
nie będziemy repetować
żadnej zimy ani lata.

Żaden dzień się nie powtórzy,
nie ma dwóch podobnych nocy,
dwóch tych samych pocałunków,
dwóch jednakich spojrzeń w oczy.

Wczoraj, kiedy twoje imię
ktoś wymówił przy mnie głośno,
tak mi było jakby róża
przez otwarte wpadła okno.

Dziś, kiedy jesteśmy razem,
odwróciłam twarz ku ścianie.
Róża? Jak wygląda róża?
Czy to kwiat? A może kamień?

Czemu ty się, zła godzino,
z niepotrzebnym mieszasz lękiem?
Jesteś - a więc musisz minąć.
Miniesz - a więc to jest piękne.

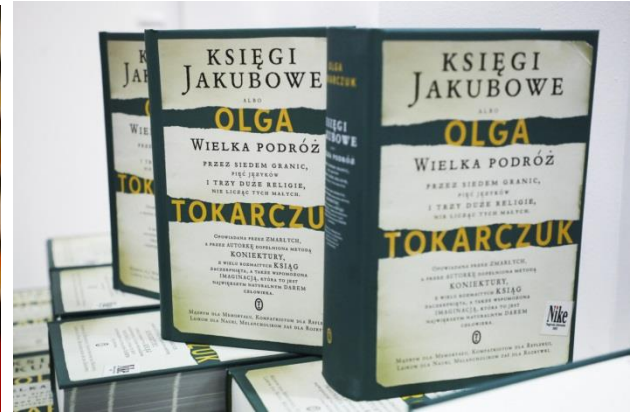
Uśmiechnięci, współobjęci
spróbujemy szukać zgody,
choć różnimy się od siebie
jak dwie krople czystej wody.

[Tom: *Wołanie do Yeti*, 1957, cyt. za cyt. za: W. Szymborska, *Wiersze wybrane. Wybór i układ Autorki*, wyd. nowe, uzupełnione, Wydawnictwo A5, Kraków 2010, s. 28-29.]

OLGA TOKARCZUK – urodzona w 1962 roku w Sulechowie pisarka i eseistka, która stała się głosem młodego pokolenia pisarzy po przełomie ustrojowym w 1989 r. Jej twórczość skoncentrowała się na pozamiejskich peryferiach, tematach kobiecych oraz wątkach ezoterycznych. Otrzymała liczne nagrody, w tym The Man Booker International Prize oraz

Nagrodę Nobla za rok 2018.

- Debiutowała w 1993 roku powieścią *Podróż ludzi księgi*, w której pojawiają się niemal wszystkie najważniejsze wątki tematyczne pisarki: magia, tajemnica, miłość, ezoteryka.
- Prawdziwą popularność przyniosła jej powieść *Prawiek i inne czasy* napisana w 1996 r. Tokarczuk ze skrawków realnej historii buduje mit, to jest historię przesiąkniętą łaodem, gdzie wszystkie wydarzenia, także te tragiczne i złe, mają swoje uzasadnienie. Tytułowy Prawiek, to mityczna wioska położona rzekomo w samym środku Polski, jest archetypicznym mikrokosmosem, w którym skupiły się wszystkie znane człowiekowi radości i smutki.
- Publikuje zbiory opowiadań: *Szafa*, *Gra na wielu bębenkach*, *Opowiadania bizarne*. Tokarczuk, wykształcona psychoterapeutka, buduje w nich realistyczną opowieść z psychologiczno-obyczajową dominantą.
- Światowy rozgłos przyniosła jej powieść *Bieguni* wydana w 2007 r. Tytuł książki nawiązuje do dawnej prawosławnej sekty uważającej, iż pozostawanie w jednym miejscu naraża człowieka na ataki Złego, więc ciągłe przemieszczanie się służy zbawieniu duszy. Napisana jest w formie wielowątkowej i fragmentarycznej opowieści o podróży.
- Największe dzieło pisarki stanowią *Księgi Jakubowe* napisane w 2014 roku. Przedstawiają losy Jakuba Franka, żydowskiego mistyka, który żyjąc w czasach XVIII wiecznej Polski, postanawia połączyć chrześcijaństwo z religią żydowską.

Efekt Nobla:

Zaczął się sezon pt. "Czytałem Tokarczuk zanim to było modne"

O czym Polacy nie mówią wprost, czyli ironia i niejednoznaczność w języku

1. Przeczytaj, co o humorze Polaków myślą obcokrajowcy. Czy Polacy potrafią być autoironiczni i śmiać się z samych siebie, a z czego nie można w Polsce ironizować?

Czy Polacy mają poczucie humoru?

Piotr (Nowa Zelandia): [...] mój tata pracował w polskim biurze turystycznym [...] i przynosił stamtąd VHS-y z polskimi komediami, takimi jak "Sami swoi" czy "Miś", więc przesiąknąłem tym humorem i ciężko mi o nim coś powiedzieć. Na pewno nowozelandzki humor jest bardziej sarkastyczny i suchy, a polski bardziej abstrakcyjny i absurdalny. Polacy bardzo starali się śmiać ze swojej sytuacji historycznej i ten absurd pozwalał im "uweselić" swoje życie.

Polina (Rosja): Pochodzę z Rosji, ale mój mąż jest Czechem. Dla Czechów Polacy są bardzo poważni, ale dużo śmieją się z siebie samych. Tutaj ironia jest bardzo rozwinięta.

Anna (Rosja): Polskie poczucie humoru jest bardzo podobne do rosyjskiego, zarówno to proste, jak i wyrafinowane. Bardzo podobny jest też humor polityczny – dowcipy z władzy. Tak samo jak Rosjanie, Polacy dużo śmieją się z siebie, ale nie lubią, gdy inni się z nich śmieją, traktują to jako obrazę uczuć religijnych itp.

Nitzan (USA): Jak miałam 16 lat, dostałam polskie obywatelstwo, o które się bardzo starałam. Moi koledzy przynieśli mi kasety ze wszystkimi klasycznymi polskimi komediami typu "Seksmisja", kazali mi je obejrzeć i powiedzieli, że prawdziwą Polką będę wtedy, kiedy je zrozumieć. Jak teraz o tym myślę, to coś w tym jest (śmiech).

Oksana (Armenia): Chciałam jeszcze dodać, że na pierwszy rzut oka Polacy mogą sprawiać wrażenie osób, które nie żartują. To jest tak, że trzeba się przebić, wyjść z inicjatywą. Polacy nie są tacy jak Ormianie, że są otwarci od początku, ale jeśli powie się coś żartobliwie w sklepie, to odpowiedź raczej też będzie żartobliwa.

Oprac. na podst.: Sylwia Jabłońska, *Czy Polacy mają poczucie humoru?*, Seria: *Wywiady Culture.pl* [online]: <https://culture.pl/pl/artykul/czy-polacy-maja-poczucie-humoru> [dostęp: 16 I 2022 r.]

Polski humor jest...

Polacy żartują z

Polacy nie lubią, gdy...

Trochę kultury... filmowej:

Sylwester Chęciński – (1930-2021) polski reżyser filmowy i scenarzysta, jego najpopularniejsze komedie to *Sami swoi*, *Nie ma mocnych*, *Kochaj albo rzuć* o losach skłóconych rodzin Karguli i Pawlaków ukazanych na tle powojennej historii Polski.

[Źródło fot.: Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Sylwester_Ch%C4%99ci%C5%84ski]

Stanisław Bareja – (1929-1987) polski reżyser i aktor, twórca wielu popularnych komedii ukazujących realia codziennego życia w komunistycznej Polsce oraz ośmieszających absurdy PRL-u. Kultowym filmem Stanisława Barei jest *Miś*.

[Źródło fot.: Filmweb, <https://www.Filmweb.pl/person/Stanis%C5%82aw+Bareja-333>]

Juliusz Machulski – (1955 –) twórca i producent filmowy, autor filmów takich jak *Vabank*, *Kingsajz* czy *Seksmisja* – komedii, w której główni bohaterowie zostają poddani hibernacji, po czym budzą się w świecie zamieszkałym przez kobiety.

[Źródło fot.: Wikipedia, link: https://pl.wikipedia.org/wiki/Juliusz_Machulski]

Ironia to taki sposób mówienia (lub pisania), kiedy mówi się (albo pisze się) coś przeciwnego niż się myśli, prawdziwą intencję wypowiedzi można dopiero wywnioskować np. z barwy głosu lub doboru słów. Ironia to „drwina, złośliwość, szyderstwo ukryte w wypowiedzi pozornie aprobującej, ale ironia może też służyć pochwałę.

(Źródło: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, *Słownik języka polskiego PWN*)

Na przykład...

„Ojej, wcale nie wyglądasz na zmęczoną” – powiedziane do osoby, która ledwo otwiera oczy i prawie zasypia na krześle.

„Dobrze, że nie lubisz słodczy” – powiedziane do kogoś, kto wcina bezę, a wcześniej deklarował, że nie lubi słodczy.

„Mój Ty bohaterze!” – powiedziane do mężczyzny, który znalazł coś, czego długo szukaliśmy.

DLA AMBITNYCH

W potocznym użyciu wyróżniamy cztery rodzaje ironii: ironię sytuacyjną, ironię losu, ironię historii, ironię słowną (semantyczną).

Ironia sytuacyjna

„Co podać?” Prawdopodobnie jeden z najlepszych dowcipów PRL-u”
Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4300591/Co-podac> [Dostęp: 24.02.2022].

Ironia losu

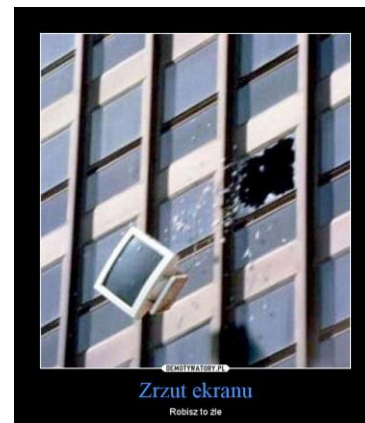
„Polska –
jednych zabija woda, a drugich upał.”Ironia losu.
Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/1750426>, [dostęp: 24.02.2022].

Ironia historii

„Ironia historii. Gdy tylko Twój wróg nie kłamie”
Źródło grafiki: <https://zszywka.pl/p/ironia-losu-18148599.html> [Dostęp: 24.02.2022]

Ironia słowna

Zrzut ekranu. Robisz to źle”
Źródło grafiki: <https://m.demotywatory.pl/3961912> [Dostęp: 2.02.2022]

SARKAZM

Sarkazm ‘wyrażanie negatywnego nastawienia do kogoś lub czegoś poprzez komunikowanie czegoś odwrotnego na temat tej osoby lub rzeczy, niezgodnego z sytuacją, przy czym odbiorca z doboru słów, a także np. z barwy głosu ma wywnioskować, co w rzeczywistości myśli nadawca’ (WSJP)

„ – Ty w ogóle masz sumienie?
- Mało mi go zostało. Staram się zatem oszczędzać”
Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/user/Ahzek/ulubione> [Dostęp: 20.02.2022].

Źródło grafiki:
<https://memsekcja.pl/mem/rewelacyjnie/if7LmNY> [Dostęp: 20.02.2022]

Odwrócenie rzeczywistości

„Jest super! świetnie, po prostu nigdy nie było lepiej!” – w rzeczywistości: jest bardzo źle;

Wskazanie absurdu sytuacji

„Oczywiście, nie potrzebuję Twojej pomocy, idź na imprezę, sama wszystko zrobię, najwyżej nie zmruję oka do rana!”;

Przyjęcie roli, którą w rzeczywistości ktoś nam narzuca

„Przynieś mi kawę” – „Ależ oczywiście, z przyjemnością, coś jeszcze dla Ciebie zrobić?”

Przewidywanie przyszłości - gdy przewidujesz, że coś się stanie i rzeczywiście jest tak, jak myślałeś/eś,

„Nie udało Ci się? Co za niespodzianka!”

Wskazanie oczywistości

„Naprawdę? No, co Ty powiesz???”;

„Co za odkrycie, nie mogę w to uwierzyć!”

Wytykanie wad wprost

„Jesteś tak roztargniona, że niedługo zostawisz głowę w miejskim autobusie!”;

„Naprawdę jesteś taka niemądra, czy udajesz?”

2. Przyjrzyj się sytuacjom obrazującym ironię. Czego nie mówią wprost osoby na zdjęciach?

a)

Mmm... pyszny obiad!...

b)

Siostrzyczko, widzę,
że masz dzisiaj dobry
humor...

Ech...
Z rodziną najlepiej
wychodzi się na zdjęciach...

c)

Wygrałeś!

No, no... Brawo!
Grasz w szachy jak arcymistrz!

Gdzie ukryło się powiedzenie, co oznacza? Czy zawiera ironię?

3. O jakich sprawach Polacy nie lubią mówić wprost, czyli kiedy „owijają bawełnę”?

Katia, Rosja, 20 lat: „W Polsce nie wypada pytać kobiet o wiek – bardzo mi się to podoba. Myślę, że często nie mówią wprost, gdy im się coś nie podoba, bo nie chcą urazić kogoś, kogo darzą szacunkiem. Według mnie są życzliwi i mili”.

Miguel, Hiszpania, 24 lata: „Polacy zwykle nie mówią wprost, gdy są w gościach i nie smakuje im posiłek. Zamiast powiedzieć: »To mi nie smakuje«, mówią: »Mmm, jaki ciekawy smak« albo »Mmm, jaki niespotykany smak...«. Poza tym zawsze przyjmują niespodziewanych gości.

Konstantinos, Grecja, 30 lat: „W Polsce przyjęło się, aby w towarzystwie nie mówić o pieniądzech. Polacy nie lubią mówić, ile zarabiają. Mają też trudność z tym, by poprosić szefa o awans lub o podwyżkę”.

Eszter, Węgry, 27 lat: „Polacy wydają się otwartym narodem, ale zauważyłam, że nie lubią chwalić się sukcesami, ponieważ twierdzą, że trzeba być skromnym i nie wypada samemu sobie schlebiać.”

- **Czy Włosi „owijają w bawełnę” czy zazwyczaj mówią wprost?**
- **Czy w Twoim języku istnieje odpowiednik powiedzenia „nie owijać w bawełnę”?**
- **W jakich sytuacjach Ty „owijasz w bawełnę” np. żeby nie zrobić komuś przykrości? Jak to robisz?**

Nie owijać w bawełnę

Czyli: mówić wprost, bez upiększania, ukrywania i łagodzenia.

Bawełna jest miękka, daje dobre skojarzenia. Nasze mówienie często bywa ostre, przykre, raniące. Niestety wtedy głównie, gdy jest szczerze i prawdziwe. To, co w bawełnę zawinięte, nie zrani. Ale także pozostanie niewidoczne. Czasami ważniejsze jest, żeby sobie nie robić przykrości. Ale często, może częściej, żeby powiedzieć prawdę, i to tak, by ją było widać. I wtedy bawełna przeszkadza.

Jerzy Bralczyk, językoznawca

Źródło: Słownik języka polskiego, ciekawostki, link: <https://sjp.pwn.pl/ciekawostki/haslo/Nie-owijac-w-bawelne;5391783.html> [22.02.2022].

Kiedy ktoś *owija w bawełnę* [wł. girare intorno al cespuglio], dawniej: „owijać prawdę w bawełnę”, to mówi nie wprost.

Mówić bez owijania w bawełnę, czyli...

(oficjalnie) otwarcie wprost bez ogródek zrozumiale prosto swobodnie szczerze bez skrępowania
(nieoficjalnie) kawa na łąkę prosto z mostu mówić prawdę prosto w oczy

4. Przyjrzyj się ludziom na fotografiach. O czym rozmawiają? W jakim są humorze?
O czym nie mówią wprost?

a)

Piotr: Szefie, od 10 lat pracuję na tym samym stanowisku...
Piotr mówi, że... *chce dostać awans* .

b)

Monika: Dawno nie byłam w teatrze, a jutro grają sztukę Pirandella...
Monika mówi, że...

c)

Kasia: Mamo..., nie mam już kieszonkowego...
Kasia mówi, że...

d)

Lekarz: Zrobiliśmy badania, wyniki nie są optymistyczne...
Lekarz mówi, że...

Eufemizmy to słowa lub wyrażenia, które są używane, by zamaskować niewygodną prawdę lub słowa, które nie powinny być użyte z powodu tabu religijnego, kulturowego, poprawność polityczną, zasady zachowania w towarzystwie, by kogoś nie obrazić.

5. Rozwiąż rebusy i poznaj polskie wyrażenia eufemistyczne. Co one oznaczają?

a)

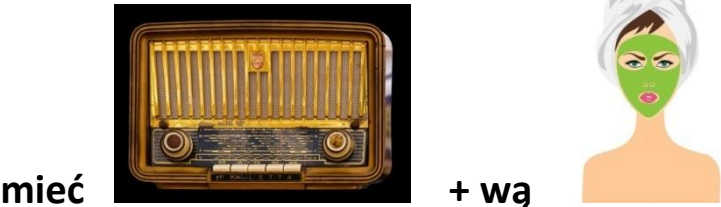
.....
to znaczy być skąpym.

b)

.....
to znaczy być leniwym.

c)

.....
to znaczy być brzydkim.

d)

.....
to znaczy plotkować o kimś.

6. Połącz w pary polskie wyrażenia po prawej i lewej stronie, aby poznać eufemizmy

puszysty	_____	starość
dojrzały, w podeszłym wieku	_____	otyły
mieć lepkie ręce	_____	stary
iść tam, gdzie król chodzi piechotą	_____	kłamstwo
przenieść się na łono Abrahama	_____	kraść
zobacz, czy nas nie ma w domu	_____	chodź do domu
jesień życia	_____	umrzeć
nie grzeszy urodą, ma radiową urodę	_____	prostytutka
mijać się z prawdą	_____	kłamać
postprawda	_____	jest brzydki
powiększyć grono aniołków	_____	
kobieta lekkich obyczajów, córka Koryntu	_____	iść do toalety (ubikacji)
zjeść wszystkie rozumy	_____	być zarozumiałym

7. Podpisz ilustracje, używając eufemizmów

a)

.....

b)

.....

c)

.....

8. Stwórz eufemizmy przez zaprzeczenie:

niski – niewysoki

mały –

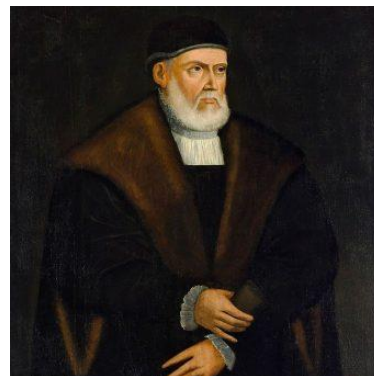
głupi –

9. Kiedy Polacy, a kiedy Włosi używają eufemizmów? Wybierz prawdziwe zdania

- a) Kiedy starają się być dyplomatyczni, aby nie zniechęcić do siebie rozmówcy?
- b) Kiedy nie mówią prawdy wprost, żeby kogoś nie urazić?
- c) Kiedy prawią komplementy, żeby zyskać czyjąś sympatię?
- d) Kiedy chcą być kulturalni?
- e) Kiedy mówią o trudnych i przykrych sprawach

Bona Sforza, królowa Polski (1518-1557),
źródło: Polacy we Włoszech, link:
<https://www.polacywewloszech.com/2020/05/15/bona-sforza-krolowa-polski-ksiezna-bari/> [dostęp: 18.02.2022]

Zygmunt I Stary, król Polski (1507-1548)
źródło: Twojahistoria.pl, link:
<https://twojahistoria.pl/encyklopedia/zygmunt-i-stary-krol-polski-1507-1548/>
[dostęp: 18.02.2022]

Nie tylko zapożyczenia z języka włoskiego, których używa się w Polsce, świadczą o licznych polsko-włoskich związkach językowych i kulturowych. Także historia Włoch i Polski ma wiele wątków wspólnych, dowodzą ich na przykład fragmenty polskiego i włoskiego hymnu narodowego. Słowa polskiej pieśni narodowej napisał Józef Wybicki, we Włoszech, w Reggio nell'Emilia, w 1797 roku. Tytuł hymnu narodowego Polaków brzmi *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*, ponieważ powstał, gdy we Włoszech utworzono polskie wojsko: Legiony Polskie. Jednym z dowódców Legionów Polskich był wspomniany w tytule hymnu Jan Henryk Dąbrowski. Włochy były pierwszym krajem, który uznał niepodległość Polski.

**Tratto dall'Inno d'Italia.
*Il Canto degli Italiani***

*Son giunchi che piegano
Le spade vendute:
Già l'Aquila d'Austria
Le penne ha perdute.
Il sangue d'Italia,
Il sangue Polacco,
Bevé, col cosacco,
Ma il cor le bruciò.*

Tratto dall'Inno di Polonia

*Il sangue d'Italia,
Il sangue Polacco,
Bevé, col cosacco,
Ma il cor le bruciò*

Hymn państwowy Włoch / *Pieśń Włochów*

*Najemne miecze
Jak cienkie trzciny
Już austriacki orzeł
Stracił swe pióra
Krew włoską
Krew polską
Pił wraz z Kozakiem
Lecz wypaliła mu serce*

Autor słów: Goffredo Mamelli

**Hymn państwowy Polski
*Mazurek Dąbrowskiego / Pieśń Legionów Polskich
we Włoszech***

*Marsz, marsz Dąbrowski
z ziemi włoskiej do Polski
za Twoim przewodem
złączym się z narodem*
Autor słów: Józef Wybicki

Współczesne italianizmy – prawdziwi i fałszywi przyjaciele

1. Przyjrzyj się poniższym wyrazom. Którymi posługujesz się na co dzień? Czy brzmią tak samo?

KUCHNIA		KULTURA I SZTUKA		
amaretto al dente	brokuł rukola salami	allegro maestro opera duet pianista		
cappuccino ciabatta	lazania makaron tiramisu	aria wiolonczela fortepian akompaniament		
mozzarella kalafior		brawo		
spaghetti pomidor			karnawał	
penne espresso			cokół fraszka galeria	
pizza ravioli			pałac cytadela forteca pergola	
prosciutto cafe latte vermutt zabajone				
risotto tortellini frutti di mare				
	waluta			
		febra MEDYCYNIA	salto trampolina SPORT	
EKONOMIA	bank bankier brutto	kwarantanna lazaret	bolid	autostrada fiat
				MOTORYZACJA

2. Uwaga – fałszywi przyjaciele! Przyjrzyj się dialogom. Dlaczego trzeba uważać na te słowa?

a)

Credo... che sia una bella cosa.

 ...ładna koza???

b)

Ricorda, siamo felici di fare colazione.

c)

Jaka piękna panna młoda!

Hmm... panna?

d)

- Miseria

- Co było na obiad?
- Oj...

„Fałszywi przyjaciele” to takie słowa w języku polskim, które brzmią podobnie do włoskich, ale mają inne znaczenie:

PO WŁOSKU		PO POLSKU
colazione	–	kolacja ‘posiłek spożywany wieczorem’
cosa	–	koza ‘zwierzę’
sera	–	ser ‘wyrób otrzymywany z mleka’
rana	–	rana ‘skaleczenie’
scarpa	–	skarpa ‘stroma ściana urwiska’
buona	–	błona (termin biologiczny)
lato	–	pora roku między wiosną a jesienią
forse	–	forsa (potocznie) pieniądze
miseria	–	sałatka z surowych ogórków ze śmietaną; zły stan czegoś
droga	–	szlak komunikacyjny, trasa

Czy wiesz, że...

Polacy używają słowa **włoszczyzna**, gdy chcą nazwać:

1. gotowy zestaw surowych warzyw, składający się z marchwi, pietruszki, pora i kawałka selera, który kupuje się w celu przyrządzenia wywaru na zupę;
2. język włoski;
3. potrawę wywodząca się z kuchni włoskiej; od przymiotnika *włoski*;

		liczba pojedyncza	liczba mnoga
Mianownik	(<i>kto? co?</i>):	włoszczyzna	włoszczyzny
Dopełniacz	(<i>kogo? czego?</i>):	włoszczyzny	włoszczyzn
Celownik	(<i>komu? czemu?</i>):	włoszczyźnie	włoszczyznom
Biernik	(<i>kogo? co?</i>):	włoszczyznę	włoszczyzny
Narzędnik	(<i>z kim? z czym?</i>):	włoszczyzną	włoszczyznami
Miejscownik	(<i>o kim? o czym?</i>):	włoszczyźnie	włoszczyznach
Wołacz	(<i>hej!</i>):	włoszczyzno	włoszczyzny

Wiesz, co to fraszka? Taki mem, tylko bez obrazka

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4837002/Wiesz-co-to-fraszkaTaki-mem-tylko-bez-obrazka> [dostęp: 18.02.2022]

Fryderyk Chopin całe swe życie przegrał. Coś w tym jest

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/5051954/Cos-w-tym-jest> [dostęp: 18.02.2022]

Polak to taki MacGyver wśród narodów

Źródło grafiki: <https://buzz.gazeta.pl/buzz/7,156947,13015077,demot-dnia-potrzeba-matka-wynalazku.html> [dostęp: 18.02.2022]

Fraszka – z wł. *franca* 'gałązka; drobiazg, błahostka'; 'krótki, żartobliwy utwór wierszowany, oparty na ciekawym, dowcipnym pomysle'.

Popularnymi w Polsce autorami fraszek byli m.in.

Jan Kochanowski (1530 –1584), **Julian Tuwim** (1894–1953), **Jan Sztaudynger** (1904– 1970).

Polacy używają wielu słów pochodzenia włoskiego, które odnoszą się do muzyki. Część z nich zapożyczono w niezmienniej formie, są to m.in. **aria**, **maestro**, **opera**, **allegro pianista**, niektóre różnią się od włoskiego pierwowzoru: po polsku: **fortepian**, po włosku: pianoforte.

Wybitnym polskim kompozytorem i pianistą był **Fryderyk Chopin** (1810– 1849), nazywany „poetą fortepianu”. Poeta Cyprian Norwid napisał o nim: „Rodem Warszawianin, sercem Polak, a talentem świata obywatel”.

Jedną pierwszych pianistek w XIX-wiecznej Europie i w historii muzyki była **Maria Szymanowska** (1789–1831).

Inni wielcy polscy kompozytorzy to m.in.: **Michał Kleofas Ogiński** (1765-1833), **Stanisław Moniuszko** (1819-1872), **Ignacy Jan Paderewski** (1860–1941), **Karol Szymanowski** (1882–1937), **Wojciech Kilar** (1932–2013), **Krzysztof Penderecki** (1933 – 2020).

Przez wiele lat popularnym samochodem w Polsce był **Polski Fiat**. W Polsce samochody te były produkowane na licencji włoskiego przedsiębiorstwa Fiat z siedzibą w Turynie.

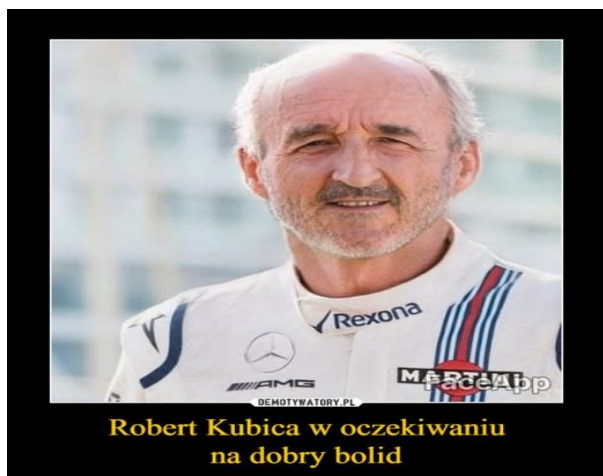
Fiat – to nazwa (akronim) utworzona od Fabbrica Italiana Automobili Torino (F.I.A.T.).

Polska waluta – tylko tutaj złoty jest srebrny
Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/2540109/Polska-waluta>

Waluta – to ‘jednostka pieniężna ustanowiona w danym kraju jako miernik wartości dóbr i usług’.

Pieniężnym używanym w Polsce jest **złoty** (PLN). Słowo „złoty” oznacza również nazwę koloru.

Robert Kubica w oczekiwaniu na nowy bolid
Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4937857/Robert-Kubica-w-oczekiwaniu-na-dobry-bolid>[18.02.2022]

Bolid to samochód wyścigowy biorący udział w rozgrywkach Formuły 1.

Jednym z najbardziej znanych polskich kierowców wyścigowych i rajdowych jest **Robert Kubica**, pierwszy i do tej pory jedyny Polak startujących w wyścigach Formuły 1.

Akwarela krok po kroku
Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4072281>
[dostęp: 18.02.2022]

Akwarela to ‘technika malowania farbami na bazie wody’. Najbardziej znany polski malarz akwarelista to **Julian Fałat** (1853–1929), autor m.in. takich obrazów jak: *Widok Krakowa* (1898), *Świtezia* (1888).

Najbardziej znani polscy malarze to m.in. **Jan Matejko** (1838–1893) – autor obrazów o tematyce historycznej; **Jacek Malczewski** (1854–1929) – malarz symbolista; **Artur Grottger** (1837 – 1867) – autor obrazów o tematyce historycznej, **Juliusz Kossak** (1824 –1899) – malarz akwarelista, którego ulubionym tematem były sceny batalistyczne i konie; **Henryk Siemiradzki** (1843 – 1902) – malarz mieszkający przez wiele lat we Włoszech; **Józef Chełmoński** (1850 – 1914) – znakomity pejzażysta; **Teodor Axentowicz** (1859 – 1938) – wybitny twórca portretów; **Leon Wyczółkowski** (1852 – 1936) – wszechstronny malarz, rysownik i grafik; **Władysław Podkowiński** (1866-1895) – malarz symbolista, prekursor impresjonizmu w polskim malarstwie.

Jesteś w Pałacu Kultury i nauki, ale kiedy kichniesz to nikt Ci nie odpowie: „na zdrowie”

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/986868/Jestes-w-Palacu-Kultury-i-Nauki> [dostęp:

Pałac – to ‘okazała siedziba władcy lub możnego pana’.

Pałac Kultury i Nauki to zabytek, który znajduje się w Warszawie, przy placu Defilad 1. To jeden z najwyższych budynków w Polsce.

Wieżowiec został zbudowany w latach 1952–1955, autorem projektu był rosyjski architekt Lew Rudniew.

Turyści mogą obejrzeć panoramę miasta z tarasu widokowego na 30. piętrze budynku.

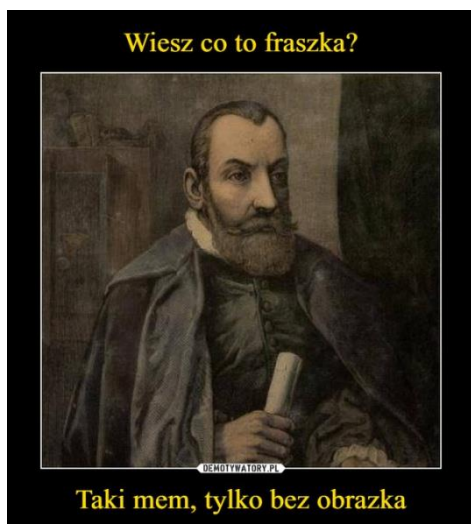
Jednym z najbardziej znanych pałaców w stolicy jest **Pałac Łazienkowski** (inaczej: **Pałac na Wodzie**, **Pałac na Wyspie**) – rozbudowany w stylu klasycystycznym przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (w latach 1788–1793). Pałac znajduje się na wyspie otoczonej stawem. Autorem projektu rozbudowy był m.in. włoski architekt **Domenico Merlini**. Nadwornym malarzem króla Stanisława Poniatowskiego był **Marcello Bacciarelli**.

Wart Pac pałaca, a pałac Paca – powie Polak, gdy chce dać do zrozumienia, że osoby / instytucje, o których mówi, ocenia tak samo – krytycznie.

Powiedzenie to dotyczy autentycznej postaci – prawdopodobnie hrabiego Ludwika Michała Paca – i jego pałacu, a pojawiło się m.in. w polskiej **epopei narodowej** – w **Panu Tadeuszu Adama Mickiewicza** (1798–1855): *Równa ich była rączność, równa była praca; / Godzien jest pałac Paca, godzien Pac pałaca (...)*

3. Czy Włosi lubią tworzyć memy? Zaprojektuj własny mem, czyli humorystyczną wypowiedź z rysunkiem i krótkim tekstem, na temat kultury polskiej. Zainspiruj się poniższymi memami.

a)

Wiesz, co to jest fraszka? Taki mem, tylko bez obrazka

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4837002/Wiesz-co-to-fraszka-Taki-mem-tylko-bez-obrazka> [data dostępu: 18.02.2022]

b)

Życie jest jak salto, najpierw wzbija w górę, potem wszystko wywraca się do góry nogami i w końcu jakos stajesz na nogi

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/2244706/Zycie-jest-jak-salto> [data dostępu: 18.02.2022]

Czy znasz osoby przedstawione na fotografiach? Kim są Ci ludzie?

Robert Kubica, jedyny Polak startujących w wyścigach Formuły 1.

Jan Paweł II, Karol Wojtyła, papież w latach 1978-2005.

Bernardo Bellotto (Canaletto), nadworny malarz Stanisława Augusta Poniatowskiego. Twórca wielu pejzaży przedstawiających XVIII-wieczną Warszawę.

Fryderyk Chopin, polski kompozytor i pianista.

Adam Mickiewicz, polski poeta XIX wieku. Stworzył Legion Polski w Rzymie w 1848 roku, by walczyć o wyzwolenie Włoch.

Gustaw Herling-Grudziński, polski pisarz, autor książki *Inny świat*, w latach 1952-2000 mieszkał w Neapolu.

Bona Sforza, królowa Polski

Fot. Marc Alvarado, Flickr, CCBY

Nie wywołuj wilka z lasu, czyli o tabu językowym w polszczyźnie

Wypowiedzenie słowa, zwłaszcza gdy dzieje się to w szczególnych okolicznościach (...), jest jednoznaczne z przywołaniem (stworzeniem lub sprowadzeniem) nazwanego przedmiotu. Polskie przysłowia **O wilku mowa, a wilk tu, Nie wywołuj wilka z lasu** mówią nie tylko o strachu przed spotkaniem z drapieżnikiem, lecz traktują o prowokowaniu losu. Wilk jest zwierzęciem bardzo blisko powiązanim ze światem podziemnym i śmiercią. Z tego samego powodu, aby uniknąć zatrzymania we wsi zarazy, nie wolno było wypowiadać jej nazwy. Raz nazwana, określona, wpisałaby się na trwałe w porządek świata.(...)

Według dawnych wierzeń nazywanie, wypowiadanie słów powoduje zaistnienie nazwanego przedmiotu. Oznacza to także, iż w zależności od nazwy (i aktu nazywania) można różnie kształtować sens tego, do czego się ją stosuje.

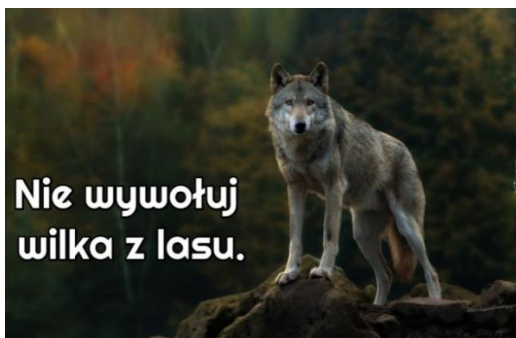
[Piotr Kowalski, *Leksykon znaki świata. Omen, przesąd, znaczenie*, Warszawa – Wrocław 1998, s. 341.]

Nazwę wilka omijano nie tylko ze strachu przed nim, ale również ze względu na wiarę, że mieszkają w nim demony. Oczy wilka hipnotyzowały, co ilustrują związki frazeologiczne: **wilkiem patrzeć** 'spode łba, ponuro, wrogo, nieufnie', **wilkiem komuś z oczu patrzy** 'ktoś spogląda ponuro, wrogo'.

[Anna Dąbrowska, *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*, Wrocław 1993, s. 81-82].

- **Jaki obraz wilka wyłania się z polskich przysłów?**
- **Jakie skojarzenia budzi w Tobie to zwierzę?**
- **Wiara w przesady to część kultury, ale wiele osób uważa, że nie należy wierzyć w przesady, bo to jest niemądre. Czy Ty wierzysz w przesady? Czy Włosi są przesądni?**

Czy w Twoim kraju są podobne przesady?

Nie wywołuj wilka z lasu!

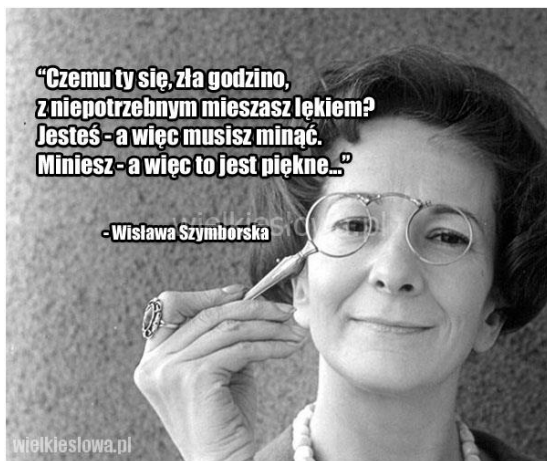
'ktoś mówi lub myśli o czymś, czego się obawia, a to się staje' *WSJP*

Źródło: <https://demotywatory.pl/1976341/Wypluj-to-slowo> [17.02.2022]

Wypluj to słowo!

‘używane w sytuacji, gdy mówiący obawia się, że to, co ktoś powiedział, może się spełnić przez sam fakt wypowiedzenia tego na głos i w związku z tym swoimi słowami chce odegnać to niebezpieczeństwo’ WSJP

Źródło: <https://www.wielkieslowa.pl/3219-czemu-ty-sie-zla-godzino-z-niepotrzebnym.html> [17.02.2022]

Nie wypowiedzieć w złą godzinę!

‘tak, że sądzi się, iż czyjeś słowa lub myśli sprawiły, że stało się coś złego’ WSJP

Krakać o wronach, gawronach i krukach: ‘wydawać niskie gardłowe dźwięki’, a w odniesieniu do ludzi: ‘**przewidywać niepomysłny rozwój wydarzeń i mówić o tym**’ (WSJP)

Krkanie [...] człowieka polega na złamaniu niepisanej zasady, by nie mówić o tym, co złego się wydarzy, i jednocześnie potwierdza, że taka zasada istnieje. Można by przypuszczać, że współcześni Polacy wypowiadają krakania, bo już dzisiaj nie wierzą w magiczną moc słów. Przeczy temu żywa i ciągle używana reakcja odbiorcy, który z oburzeniem wypowiada słowa: **Nie kracz!, Nie kracz, bo wykraczesz!**

A jeśli wypowiedziane słowa się spełnią, następuje wypowiedź, brzmiąca: **A widzisz, wykrakałeś!**, która winą za zaistnienie niepożądanego zdarzenia obarcza autora krakania.

[Piotr Kładoczny, „Krakanie” jako przykład łamania tabu językowego, Język a kultura, t. 21, Wrocław 2009, s. 73-84.]

Będziesz mieć pecha...

Źródło grafiki: <https://kociakolyska.pl/czarny-kot-memy-dnia-czarnego-kota-2019/> [16.02.2022]

... gdy czarny kot przebiegnie Ci drogę!

W Polsce **czarny kot** nadal najbardziej kojarzony jest z pechem i nieszczęściem. Powszechny jest przesąd, zgodnie, z którym, **jeżeli kot przebiegnie drogę, wydarzy się coś złego**. Skuteczną receptą na złą wróżbę ma być splunięcie za siebie.

Źródło: <https://stylzycia.radiozet.pl/Magia/Wrozby/Czarny-kot-symbolika-przesady-i-ciekawostki-30717> [16.02.2022]

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/1123172/rozbite-lustro-to-7-lat-nieszczescia> [16.02.2022]

... gdy rozbijesz lustro!

Nie rozbij lustra – to przyniesie 7 lat nieszczęścia!

Od dawna lustra uznaje się za przedmioty o dużej sile magicznej. Już w starożytności uważano, że odbity w lustrze wizerunek osoby zawiera część jej duszy. Stłuc lustro oznaczało tyle, ile pozbyć się jej fragmentu. Rzymianie uważali, że życie ludzkie przebiega w siedmioletnich cyklach, gwarantujących zdrowie i dobrobyt. Zbicie lustra, czyli zaburzenie cyklu, niesie z sobą karę w postaci wielkiego pecha.

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/3066317/Piatek-13-egoa> [16.02.2022]

... w piątek trzynastego!

Wiele osób w tym dniu woli zrezygnować z podpisywania umów, spotkań biznesowych czy z podjęcia ważniejszych decyzji, stąd powiedzenie: **w piątek zły początek**.

Liczba 13 - również pechowa. Częściowo wynika to z tradycji chrześcijańskiej – m.in. za 13 Apostoła uważano Judasza Iskariotę, 13 rozdział Apokalipsy św. Jana mówi o Antychryście.

Czy wiesz, że...

Istnieje pogląd, że feralność tej daty wynika z faktu, iż w ten dzień (13 października 1307) aresztowano templariuszy, kłamliwie oskarżonych przez króla Francji Filipa IV m.in. o herezję, sodomie i bałwochwalstwo (w rzeczywistości był on u nich ogromnie zadłużony i chciał się pozbyć wierzycieli). Według tej hipotezy ostatni wielki mistrz zakonu, Jacques de Molay, tuż przed spłonieniem na stosie przeklął Filipa IV i papieża Klemensa V, a rok później obaj nie żyli. Przekonanie o pechowości tej daty pojawiło się dopiero na początku XX wiek.

Również w Polsce można odszukać wyjątkowo „pechowe” czy wręcz złowróżbne wydarzenia związane z piątkiem trzynastego. Jednym z nich jest niewątpliwie historia otwarcia grobowca króla Kazimierza Jagiellończyka. W dniu 13 kwietnia (piątek) 1973 r. archeolodzy przystąpili do badań w krypcie Wawelskiej. W ciągu następnych 10 lat, 16 z 32 osób zajmujących się tą sprawą zginęło gwałtowną śmiercią (najczęściej na skutek wylewu lub zawału serca. W tej historii łączy się piątek trzynastego z „klątwą królewską” – związaną ze zbezczeszczeniem grobu Kazimierza Jagiellończyka. Nauka odarła jednak historię z aury tajemniczości – winą obarczając zarodniki grzyba kropidlaka złocistego (*Aspergillus flavus*) – obecne w grobowcu m.in. na szatach i ciele króla. Jego rozwój z organizmie badaczy (którzy nie zabezpieczyli się przed ewentualnymi mikroorganizmami obecnymi w grobowcu) – powoduje ciężkie komplikacje.

Źródło: <https://www.radiozet.pl/Co-gdzie-kiedy-jak/Piatek-13-PRZESADY-Dlaczego-pechowy-i-jaka-jest-historia-piatku-trzynastego-13-11-2020>[Dostęp: 19.02.2022]; <https://stylizyca.polkil.pl/psychologia,piatek-trzynastego-kto-sie-boi-tego-dnia,10185155,artykul.html> [Dostęp: 19.02.2022]

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/126037/Nie-przechodz-pod-drabina> [16.02.2022]

... gdy przejdziesz pod rozstawioną / opartą o ścianę drabiną!

W starożytności wierzono w harmonię i magiczną siłę geometrii – drabina tworzy z podłożem magiczne pole (trójkąt między ziemią a niebem), a tego, kto je zakłóci, spotka kara. Według innych źródeł zabobon wywodzi się z dawnych wierzeń, według których na głowie człowieka siedział opiekuńczy duch – przechodząc pod drabiną, można było go strącić, co przynosi nieszczęście.

Niektórzy łączą przesąd z chrześcijańską wiarą w Trójcę Świętą – rozstawiona drabina tworzy trójkąt, a jego naruszenie to bluźnierstwo. Zdaniem innych strach przed przechodzeniem pod drabiną wynikał z jej podobieństwa do szubienicy.

Źródło: <https://dziennikpolski24.pl/przechodzenie-pod-drabina-przesad-czy-przechodzenie-pod-drabina-przynosi-pecha/ar/12892450> [Dostęp: 25.02.2022r.].

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/1319736/Zyby-tylko-nie-wstac-lewa-noga> [16.02.2022]

... gdy wstaniesz z łóżka lewą nogą!

- to zapowiada pechowy dzień albo zły humor. Gdy się zdarzy, że lewa stopa pierwsza dotknie podłogi, trzeba trzy razy na tej nodze podskoczyć.

Przesąd ma swoje potwierdzenie w związku frazeologicznym: **ktoś wstał lewą nogą/ktoś wstał z łóżka lewą nogą**, tzn. **'ktoś od samego rana jest w złym humorze'** (WSJP).

Źródło: <https://gazetalubuska.pl/piatek-trzynastego-kot-stluczone-lustro-top-10-przesadow-co-przynosi-pecha-i-jak-go-uniknac-zdjecia/ga/13090149/zd/28361921> [19.02.2022]

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4631085/Rozsypanie-soli-przynosi-pecha> [Dostęp: 16.02.2022]

... gdy rozsypiesz przypadkiem sól! - to przynosi kłótnię.

Jeszcze kilka wieków temu sól była bardzo droga, uchodziła za niezwykle cenną i dbano o to, by nie zmarnować nawet szczypty. To dlatego jej przypadkowe rozsianie miało przynosić nieszczęście – wierzono, że złe duchy chcą w ten sposób wywołać kłótnie i spory w rodzinie. **Gdy przez przypadek rozsypiemy sól, należy wziąć szczyptę i sypnąć za swoje lewe ramię.**

Podobno to za lewym ramieniem stoi diabeł, należy więc sypnąć mu solą w oczy i tym samym unicestwić złe moce, które chciałby wprowadzić w dom. Niektóre zwyczaje mówią, że należy powtórzyć proces trzy razy. Dzięki swojej nietypowej symbolice sól szybko zyskała także moc oczyszczania ziemi z klątw i wpływu szatana. **Rozsypywanie soli przed drzwiami miało uchronić domostwo przed wpływem złych mocy.** Sól rozsypywano także wokół działek, na których miał być budowany nowy obiekt, a także w pomieszczeniach, w których było podejrzenie, że zamieszkały złe moce.

Przesąd ten stracił na wartości wraz z upowszechnieniem się soli. Dziś, gdy można ją kupić w każdym sklepie w każdej ilości, posypywanie powierzchni solą ma raczej właściwości antypoślizgowe niż magiczne.

Źródło: <https://dziennikpolski24.pl/rozsypana-sol-przesady-rozsypana-sol-co-to-znaczy-czy-bedzie-awantura-znaczenie-rozsypanej-soli-171220/ar/c15-12892604>

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4227349/A-moja-babcia-to-mawiala> [dostęp: 27.02.2022].

... postawisz torebkę na podłodze!

... postawisz buty na stole!

Jest to na pewno praktyczny pomysł, aby jej nie brudzić, a przy okazji nie uciekną nam pieniądze na... kolejną torebkę.

Złym znakiem są także buty postawione na stole – to wróży bankructwo.

Źródło: <https://demotywatory.pl/5056274/Byl-taki-slowianski-zwyczaj-grzebania-pod-progiem-domu> [Dostęp: 16.02.2022]

... będziesz witał się przez próg!

Proóg był dawniej miejscem, które dzieliło bezpieczne wnętrze domu od złego świata zewnętrznego. Uściśnięcie dłoni komuś, kto stał po drugiej stronie niosło ryzyko przyciągnięcia do domu złych mocy.

Dawne słowiańskie plemiona miały mieć także w zwyczaju zakopywać blisko wejścia prochy zmarłych, a ich duchy miały strzec domu. Witanie się nad ich „głowami” mogło być odebrane jako ich obraza i ryzykowało ich złością. Wiele osób wierzy też, że podawanie ręki przez próg doprowadzi do kłótni między osobami witającymi się, a nawet przynosi 100 lat nieszczęścia!

Źródło: <https://www.kobieta.pl/artykul/dlaczego-nie-powinno-witac-i-zegnac-sie-przez-prog> [Dostęp: 16.02.2022]

Unikniesz pecha...

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/4362655/Znane-madrososci-ludowe> [Dostęp: 16.02.2022]

... gdy odpukasz w niemalowane drewno

Jedna z teorii mówi, że przesąd ma źródło w starych wierzeniach, według których dobre duchy mieszkają w drzewach, dlatego dotykanie kory miało przynosić szczęście. W chrześcijaństwie ochronnym symbolem pomyślności jest drewniany krzyż. Według innej teorii nasi przodkowie stukali w drewnianą deskę, na której leżał zmarły, by odstraszyć czarta czyhającego na ludzką duszę. Później stukano już każde niemalowane drewno, żeby odgonić wszystko, co złe.

Źródło: <https://dziennikpolski24.pl/odpukac-w-niemalowane-przesad-co-oznacza-odpukac-w-niemalowane-drewno-znaczenie/ar/12895544> [Dostęp: 19.02.2022]

Źródło: Pixabay, CCO

... gdy przywiążesz czerwoną wstążeczkę

W obawie przed rzuceniem uroku na małe dziecko do wózka, łóżeczka, czapki czy na rączce wiąże się czerwoną kokardką, nitkę lub wstążkę. Aby odsunąć złe moce od dziecka, gdy ktoś, zaglądając do wózka, mówi: „o jakie ładne dziecko!”, należy, aby zapobiec rzuceniu złego uroku, odpowiedzieć słowami: „tfu tfu na psa urok”.

Kolor czerwony kojarzy się z krwią, ale jest to kolor który w otoczeniu dostrzegamy jako pierwszy i odciąga uwagę od dziecka w pierwszym, urokliwym spojrzeniu, a potem jest już „bezpiecznie”.

Źródło: <https://amko.com.pl/Czerwona-kokardka-do-w%C3%B3zka-co-oznacza-ten-zabobon-%E2%9D%A3%EF%B8%8F-blog-pol-1610618829.html> [Dostęp: 16.02.2022]

Szczęście przyniesie Ci...

Źródło grafiki: <https://m.demotywatory.pl/4872641> [Dostęp: 16.02.2022].

... końska podkowa

Końska podkowa jest symbolem szczęścia. Jeśli ją znajdziesz, trzeba podnieść prawą ręką, pomyśleć życzenie i wyrzucić podkowę przez lewe ramię, pozostawiając tam, gdzie wyląduje.

Według niektórych tradycji, liczba gwoździ pozostawionych w podkowie wskaże, ile lat szczęścia czeka znalazcę. Inna tradycja uczy, żeby umieścić podkowę nad wejściem do domu. Dzięki temu zapewnimy powodzenie i pieniądze rodzinie w nim mieszkającej.

Najskuteczniej działa, gdy powiesi się ją w pozycji litery „U”. Będzie przyciągała pozytywne zdarzenia i szczęście. Podkowa powieszona odwrotnie – ochroni przed złymi mocami, zawiścią, zazdrością oraz niepożądanymi gośćmi. Przesąd pochodzi z czasów, gdy żelazo było nowością i wierzono, że duchy boją się żelaza. Poza tym jego forma przypominała półksiężyc – starożytny symbol szczęścia i dobrobytu, podkowie znajduje się siedem dziurek na gwoździe, a siódemka to szczęśliwa liczba. Podkowa jest też wykonana z żelaza, które, według wierzeń, odgania złe duchy (wł. toccare il ferro ‘chwytywanie za żelazo’).

Źródło: <https://przewodnikduchowy.pl/a/10-najpopularniejszych-przesadow-na-swiecie.php> [Dostęp: 19.02.2022].

Źródło grafiki:
<https://demotywatory.pl/2735798/Kominiarz-nigdy-nie-spadanie-z-dachu> [Dostęp: 16.02.2022]

... gdy spotkasz kominiarza

W polskiej tradycji, aby przyciągnąć szczęście, **należy na widok kominiarza złapać się za guzik**. Wynika to z tego, że kiedyś gospodynie na wsi łąpały kominiarza za jego guzik, by najpierw sprawdził ich komin, dopóki był jeszcze czysty i jego ubranie nie brudziło domostwa.

Zawód kominiarza był bardzo szanowany. Kominy zużywają się, osadza się w nich sadza, a to powodowało pożary, zwłaszcza domów z drewna. Początkowo kominarze czyścili kominy tylko w „bogaty” budynkach: pałacach lub urzędach, potem na wsiach. Dzięki temu znacząco zmniejszyła się ilość pożarów. Kominarze był postrzegani jak bohaterowie, którzy ratują ludzi i ich mienie przed nieszczęściem.

Źródło: <https://www.komino.net.pl/blog/34-czy-kominiarz-przynosi-szczescie>
[Dostęp: 19.02.2022]

Źródło grafiki: Obraz Bellezza87 z Pixabay / CCO

... czterolistna koniczyna

Panuje przesąd, że każdy listek koniczyny posiada swoje znaczenie. Pierwszy oznacza nadzieję, drugi mówi o wierze, trzeci o miłości, a czwarty o szczęściu. Stąd wzięła się tradycja, by sądzić, że znalezienie rośliny z czterema listkami informuje o tym, że czekają nas niedługo szczęśliwe wydarzenia.

W czasach starożytnych koniczyna cieszyła się ogromną popularnością. Uważano ją za symbol życiowej siły, która ma moc pokonywania przeciwności los.

Źródło: <https://stylzycia.radiozet.pl/Magia/Wrozby/Czterolistna-koniczyna-znaczenie-Czy-to-prawda-ze-przynosi-szczescie-33007> [Dostęp: 16.02.2022].

Źródło grafiki: Obraz Myriams-Fotos z Pixabay / CCO

... biedronka

Biedroneczko, biedroneczko, leć do nieba... przynieś nam kawałek chleba!

Wiele osób uważa, że **biedronka przynosi szczęście** i chroni przed złem. Jest zwiastunem dobrej nowiny i pomyślności. Większość kultur ceni te stworzenia i uważa, że biedronka **przynosi nadzieję i uśmiech losu**. Ten owad jest uważany za pomost między ziemską a niebiańską energią.

W wierze ludów nordyckich ten żuczek nazywał się „ptaszkiem bogini Freya”. Biedronkę możemy spotkać też w mitologii Słowian. **Nazywano ją Bożą Krówką** (tego określenia używa się do dziś). **Biedronka to zwiastun czegoś dobrego**. Może, dlatego od dawna znany jest przesąd, że zabicie biedronki sprowadza nieszczęście.

Źródło: <https://akademiaducha.pl/zwierze-mocy-biedronka/> [Dostęp: 19.02.2022]

Źródło grafiki: <https://radio.opole.pl/100,358486,nie-klocic-sie-splacic-dlugi-luske-karpia-wsadzi> [Dostęp: 16.02.2022]

... łuska karpia w portfelu

W Polsce mówi się: „**jaka Wigilia, taki cały rok**”, a stara świąteczna tradycja głosi, że **łuski karpia należy schować do... portfela 31 grudnia i pozostawić je w tym miejscu aż do następnych Świąt Bożego Narodzenia**.

Łuski z wigilijnego karpia mają przynieść powodzenie finansowe przez cały kolejny rok – chronią przed kradzieżami i oszustwami oraz lekkomyślnym wydawaniem pieniędzy. Symbolika ryby wiąże się w wielu kulturach z powodzeniem i dostatkiem. Podobnie jak symbolika słonia i żółwia. Warto mieć figurki tych zwierzątek.

Źródło: <https://newsy.gotujmy.pl/newsy/nigdy-wiecej-nie-wyrzucajcie-lusek-karpia-to-niesamowite-do-czego-moga-wam-sie-przydac-2152-r1/> [Dostęp: 16.02.2022]

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/1493308/Grosz-na-szczescie> [Dostęp: 16.02.2022]

... grosik na szczęście

Gdy Polacy ofiarowują w prezencie portfel, wrzucają do niego grosz - na szczęście.

Nie tylko Polacy wierzą w ten przesąd, w Chinach również praktykuje się trzymanie drobnych monet, które mają przyciągać bogactwo i chronić przed katastrofą finansową.

Polacy chuchają na pieniądze, które znajdują, a także na kości do gry. W chuchnięciu jest ponoć magiczna moc pomnażania.

Źródło grafiki: Obraz Salma Akter z Pixabay / CCO [Dostęp: 16.02.2022]

... moneta w bucie panny młodej

Monetę wkłada się do buta panny młodej, aby zapewnić szczęśliwe małżeństwo i dostatnie życie.

www.demotywatory.pl

Źródło grafiki:

<https://demotywatory.pl/user/PaladynuPikachu>
[Dostęp: 16.02.2022].

www.demotywatory.pl

Źródło grafiki:

<https://demotywatory.pl/2525087/Trzymanie-kciukow>
[Dostęp: 16.02.2022].

Źródło grafiki: <https://demotywatory.pl/1481524/Na-zdrowie> [Dostęp: 16.02.2022].

... gdy wrzucisz monetę do fontanny

Aby mieć szczęście, wrzucamy pieniądze do fontann.

... trzymanie kciuków

Przesąd trzymania kciuków wywodzi się ze starożytności. Dla wojownika kciuk był ważny, ponieważ umożliwiał trzymanie broni. Trzymanie kciuków było więc gestem ochronnym. Zwyczaj upowszechnił się najpierw wśród Germanów.

Trzymam kciuki! to także formułka grzecznościowa, która występuje w czasie rozmowy zamiast życzeń powodzenia, wyraża wówczas chęć utrzymania szczęścia dla innej osoby.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Trzymanie_kciuk%C3%B3w [Dostęp: 16.02.2022]

... na zdrowie!

Kichanie to niekontrolowany odruch. **Życzenie zdrowia po kichnięciu jest bardzo starym zabobnem.** Ludzie wierzyli, że **przy kichnięciu może uciec ludzka dusza a życzenie zdrowia odpychało demony.**

Gdy kichasz, spójrz w kalendarz:

- **kichnięcie w poniedziałek** oznacza, że otrzymamy miły prezent lub ważne wiadomości;
- **kichnięcie we wtorek** może oznaczać początek dużych kłopotów lub to, że ktoś nas niespodziewanie pocałuje;

- **kichnięcie w środę** oznacza nieprzyjemne wiadomości lub odwrotnie: wizytę kogoś, kogo bardzo lubimy i cenimy.

- **kichnięcie w czwartek** zwiastuje daleką podróż lub przykrą wiadomość o śmierci kogoś bliskiego;

- **kichnięcie w piątek** może oznaczać niespodziewany przyjazd gości;

- **w sobotę** – szkodę, a w **niedzielę** spotkanie z ukochaną osobą.

Źródło: <https://dziendobry.tvn.pl/styl-zycia/kichanie-przesady-i-wierzenia-z-roznych-czesci-swiata-5539493> [Dostęp: 19.02.2022]

...parasol, ale nie w domu

Otwieranie parasola w domu przynosi nieszczęście.

Gdy czegoś zapomnisz przy wychodzeniu z domu i wrócisz, usiądź na chwilę, aby uniknąć nieszczęścia.

...gdy zdmuchniesz wszystkie świece

Pomyśl życzenie...

... i zdmuchnij świeczkę, a życzenie na pewno się spełni – tak powtarzali nam rodzice i przyjaciele, gdy mieliśmy zdmuchnąć świece na torcie.

Dokończ zdania:

1. Jeśli czarny kot przebiegnie Ci drogę, *będziesz mieć* (mieć) pecha.
2. Jeśli rozbijesz lustro, przez najbliższych 7 lat(być) nieszczęśliwy.
3. Jeśli kichniesz w poniedziałek, (otrzymać) miły prezent.
4. Jeśli w dniu ślubu włożysz do buta monetę, (mieć) dostatnie życie.
5. Jeśli spotkasz kominiarza, (złapać) się za guzik.
6. Jeśli wstaniesz z łóżka lewą nogą, (mieć) zły humor przez cały dzień.

DLA AMBITNYCH

Wśród imion staropolskich, przedchrześcijańskich występowały **imiona o funkcji magicznej** – takie imiona miały zapewnić ochronę przed złymi mocami. Obok imion zawierających pomyślną wróżbę lub życzenie typu *Bogumiła* ‘niech będzie rada Bogu’, *Bożydar* ‘niech będzie darem Boga’, *Ziemiowit* ‘oby był panem rodu’ występowały także nazwy o przeciwstawnym sensie, imiona o znaczeniu negatywnym typu *Niemoj*, *Nielub*, *Nierad*, które miały uchronić dziecko przed złymi mocami. Taką funkcję wśród imion obserwacyjnych pełniło imię *Wilk*.

Dlaczego w Polsce nie nadaje się imienia Jezus?

Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego zwróciła się do RJP z prośbą o wydanie opinii na temat imienia Jezus: *Pan [...] chce się nazywać Ryszard Jezus. Jako argument podaje, że połowa ludności Ameryki Południowej nosi takie imię.*

Odpowiedzi udzielił prof. dr hab. Mariusz Rutkowski:

W polskim systemie imienniczym, podobnie jak i w innych krajach Zachodu (a więc kultury uformowanej w dużym stopniu pod wpływem chrześcijaństwa) wytworzyło się swoiste **tabu dotyczące imienia Jezus. Imię to było (i jest) zarezerwowane dla Boga**. Wyjątkiem jest Hiszpania, gdzie wytworzył się swoisty, wieloimienny system nazywania osób, który dopuszczał również nazywanie osoby imieniem Jezus (Jesus). Pod wpływem języka hiszpańskiego imię to występuje również w innych krajach tego kręgu kulturowego, głównie w Ameryce Łacińskiej. W Polsce imienia Jezus nie nadawano.

[...] **Prawo umożliwia nadanie imienia, jeśli jednoznacznie pozwala ono określić płeć** (w omawianym wypadku warunek ten jest zachowany) i [...] **czy dane imię nie obraża tego, kto je nosi**. [...] Imię tak bardzo nacechowane religijnie, obdarzone realnym kultem przez miliony wiernych, identyfikujące w naszym kręgu kulturowym bezwyjątkowo Jezusa Chrystusa trudno uznać za neutralne komunikacyjnie. Można sobie z łatwością wyobrazić negatywne reakcje osób wierzących, które zetknąwszy się z kimś posługującym się takim imieniem poczują się dotknięte, zdezorientowane, a nie można wykluczyć, że również obrażone (mogą np. odbierać używanie tego imienia przez osobę jako próbę żartu). [...] Biorąc pod uwagę wspomniane wyżej względy – tradycji imienniczej, uzusu i skutków komunikacyjnych – nie zalecamy akceptacji wniosku o nadanie imienia Jezus, nawet jako imienia drugiego. Podany we wniosku fakt występowania tego imienia w systemach imienniczych krajów hiszpańskojęzycznych nie ma tu większego znaczenia, wszak każdy język wypracował w tym względzie własne zasady i powoływanie się na obce wzorce nie musi mieć żadnego odniesienia do systemu polskiego.

Dlaczego dawniej Polki miały na imię Marianna, Marzana, Maryna, a nie – Maria?

W dawnej Polsce imię Maria było bardzo rzadko używane. Przyczyną była szczególna cześć, jaką otaczano Maryję Matkę Bożą. W Polsce średniowiecznej nadawano imiona: Marianna, Marzana, Maryna, przypominające imię Maria/Maryja, a będące w istocie żeńskimi derywatami od męskich imion pochodzenia łacińskiego *Marianus, Marinus*.

Dopiero od XVIII w. imię [Maria] stało się imieniem chrzestnym; początkowo używano go głównie w środowisku protestanckim. Katolicy zaaprobowali je dopiero około połowy XVIII w. (właściwie jego użycie ograniczone było do rodów królewskich i książęcych), choć jako imię chrzestne uchodziło za niezwykle i pretensjonalne jeszcze w połowie XIX stulecia. **Okres wielkiej popularności imienia Maria w naszym kraju rozpoczął się w drugiej połowie XIX.**

[Źródło: Barbara Czopek-Kopciuch, *Imię Maria w polskiej onomimii*, Onomastica LXI/2, 2017, s. 44.]

Tabuizowanie imion Istot Boskich...

...Boga, Jezusa, Marii powoduje, że Polacy w wykrzyknieniach zastępują je innymi wyrazami bądź deformują fonetycznie lub morfologicznie:

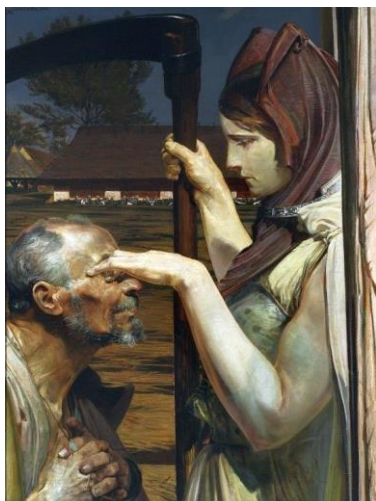
- „Jak Boga Kocham” – jak boa Kocham, jak bułkę Kocham, jak bożię Kocham, jak babcię Kocham, jak bum cyk-cyk;

- „(na) Rany Boskie” – na rany koguta, ranyściewy, rany kasza, (o) rany.

W języku włoskim: Madonna – madocsa, Dio – zio.

[Anna Dąbrowska, *Eufemizmy współczesnego języka polskiego*, Wrocław 1993, s. 73-76.]

TEMAT TABU – ŚMIERĆ

Jacek Malczewski, *Śmierć* (1902)
Witold Raczunas, *Jacek Malczewski*
[w]: Galeria Malarstwa Polskiego [online]
Link: http://www.pinakoteka.zascianek.pl/Malczewski_J/Malczewski_J_4.htm [19.02.2022]

Lęk przed nazwaniem po imieniu śmierci jako zjawiska budzącego grozę doprowadził do zaginięcia jej pierwotnej starogreckiej nazwy, która etymologicznie była spokrewniona z nazwą łacińską (*mors, mort-is*) i słowiańską **сѣ-мрътъ*, z czego polskie *śmierć*. Została ona zastąpiona wyrazem *thanatos* o pierwotnym znaczeniu 'zniknięcie, zgaśnięcie'.

Ma to swoje źródło w pierwotnym pojmowaniu tabu językowe w kreacyjną moc słowa

Współcześnie zakazy dotyczące mówienia wprost o śmierci, zwłaszcza bliskich osób, mają swoje źródło w delikatności, grzeczności, uprzejmości, współczuciu i litości. Na tej podstawie **eufemizmy śmierci możemy traktować jako przejaw „tabu nowożytnego”**. Eufemizmy w polszczyźnie można uporządkować w obrębie grup określeń odnoszących się do śmierci i rytuałów z nią związanych, tj.: 1) śmierć jako postać, 2) śmierć jako akt i stan, 3) zmarły, 4) trumna, 5) pogrzeb, 6) grób, 7) cmentarz, 8) grabarz.

ŚMIERĆ JAKO POSTAĆ

– określenia nawiązujące do średniowiecznych alegorycznych wyobrażeń śmierci:

Kostucha, Biała Dama, Kobieta z kosą, Czarna Dama, Czarna Lady.

ZMARŁY

'określenia neutralne' –
nieboszczyk, zwłoki;

'gwara młodzieżowa;
określenia pejoratywne':
wąchający kwiatki od spodu.

POGRZEB

'określenia eufemistyczne' –
ostatnie pożegnanie, ostatnia droga / posługa / przysługa / procesja / podróż, ostatni ceremoniał / obrzęd / pochód.

Źródło: Anna Janasik, *Tabuizowanie tematu śmierci i realiów z nią związanych w różnych kręgach środowiskowych Opolszczyzny*, [w:] *Język a kultura*, t. 21, Wrocław 2009, s.175-194.

ŚMIERĆ JAKO STAN

śmierć jako 'odejście' – *odejść nagle / na zawsze / od nas / do wieczności / na wieczny spoczynek;*

śmierć jako 'rozstanie, rozdzielenie' – *rozstać się z życiem / z żywymi, pożegnać ten świat, opuścić ten padół też, stracić, utracić, zostawić.*

TRUMNA

– *łóże: wieczne / ostateczne / wieczności / wiekiście / nowe / senne / spoczynku / wiecznego spoczynku* czy też jako *ostatnie łóżko, łóżko śmierci, łóżeczko wieczności.*

GRABARZ

'eufemizmy' *kopidół, kopidołek, grabek, grobek.*

śmierć 'gwałtowna, nienaturalna' –
największy wymiar kary, czapa, dostać w czapę, usunąć, wykończyć, zlikwidować

śmierć 'gwary środowiskowe' –
przekreślić się, wykopyrtnąć, kipnąć, kojfnąć, wykorkować, odpalić wrotki, sklecić cztery deski, zwinąć żagle, splacić dług naturze.

GRÓB

'określenia eufemistyczne' – *mogiła, nagrobek, pomnik;*
miejsce: *wiecznego/ostatniego spoczynku, upamiętnienia, pochówku, pamięci, ciszy.*

CMENTARZ

'określenia eufemistyczne i metafory'
podmiejski ogród,
miejsce stałego zamieszkania, kraina wiecznego milczenia, wieczna sypialnia.

TABU CHOROBA

Źródło grafiki: Obraz Ирина Ирина z Pixabay / CC0

Tabu nakładane jest na nazwy chorób bardzo groźnych, trudno uleczalnych, śmiertelnych oraz uchodzących na wstydlive.

Kiedy stan zdrowia jest bardzo zły –
ktos nie jest zdrowy, z czymś zdrowiem jest nie najlepiej, ktoś ma kłopoty ze zdrowiem, kogoś wzięto (w języku włoskim: indisposizione, non sta bene)

rak (nowotwór) – *ten, co do tyłu chodzi (przyszedł do niego);*

KORONAWIRUS: TABU CZY MODA JĘZYKOWA?

Nowe słownictwo w polszczyźnie związane z pandemią COVID-19 (11 grup neologizmów)

rzeczywistość społeczna:

*coronaściana,
koronabzdura,
koronachaos,
koronamit,
koronamitologia,
koronaśmiec,
koronaproblem;*

czas izolacji społecznej:

*koronaczas(y),
koronaferie,
koronamajówka,
koronawakacje;*

spotkania towarzyskie:

*koronagrill,
koronaparty,
koronaparty weekend,
koronaspotkanie,
koronaurlap;*

człowiek lub grupa osób: *koronacelebryta, koronamenel, koronaoszust, koronasceptyczka, koronateam, koronahiena;*

Koronawirus? Dzięki maseczce nie widzę problemu (iron.)

Źródło: <https://demotywatory.pl/4992493/Koronawirus> [Dostęp: 20.02.2022]

usługi: *koronaalert, koronabot, koronainfo, koronamarketing, koronanewsletter, koronaraport;*

religia: *koronamsza, koronakomunia;*

emocje: *koronadepresja, koronanuda, koronahejt, koronapanika, koronaszaleństwo, koronaświrus*

system oświaty:

*koronalekcja,
koronamatura;*

polityka:

*koronademokracja,
koronadyktatura,
koronaustawa,
koronapolityka,
koronawybory;*

gospodarka:

*koronacena,
koronakryzys,
koronaobligacje,
koronarecesja;*

twórczość:

*koronabajka,
koronastownik,
koronasong.*

Źródło: Katarzyna Kuligowska, *Język w czasach zarazy. O wpływie pandemii na system leksykalny języka polskiego i rosyjskiego*, „Acta Polono-Ruthenica” XXV/3, 2020, s. 109-125; Agnieszka Cierpich-Kozieł, *Koronareczywistość – o nowych złożeniach z członem korona – w dobie pandemii* [online: <https://jezyk-polski.pl/pl/najpierw-w-sieci/>; data dostępu: 20.02.2022]; <https://www.miejski.pl/> [20.02.2022]

W mojej kulturze / w moim kraju

tematem tabu jest:

nie wolno...

nie powinno się...

nie należy...

zabrania się...

nie wypada...

nigdy nie mówi się...

Grafika: Obraz Sammy-Sander z Pixabay /CC0

Teksty do wspólnego śpiewania

Sokoły

1. Hej, tam gdzieś znad czarnej wody
Siada na koń ułan młody.
Czule żegna się z dziewczyną,
Jeszcze czulej z Ukrainą.

Hej, hej, jej sokoły
Omijajcie góry, lasy, pola, doły.
Dzwoń, dzwoń, dzwoń dzwoneczku,
Mój stepowy skowroneczku.(x2)

2. Wiele dziewcząt jest na świecie,
Lecz najwięcej w Ukrainie.
Tam me serce pozostało,
Przy kochanej mej dziewczynie.
Ref: Hej

3. Ona biedna tam została,
Przepióreczka moja mała,
A ja tutaj w obcej stronie
Dniem i nocą tęsknię do niej.
Ref: Hej

4. Żal, żal za dziewczyną,
Za zieloną Ukrainą,
Żal, żal serce płacze,
Iż jej więcej nie obaczę.
Ref: Hej

5. Wina, wina, wina dajcie,
A jak umrę pochowajcie
Na zielonej Ukrainie
Przy kochanej mej dziewczynie.
Ref: Hej

My Cyganie

My, Cyganie, co pędzimy z wiatrem
My, Cyganie, znamy cały świat,
My, Cyganie, wszystkim gramy
A śpiewamy sobie tak

Ore, ore, szabadabada amore
Hej, amore szabadabada
O muriaty, o szagriaty
Hajda trojka na mienia

Kiedy tańczę - niebo tańczy ze mną,
Kiedy gwizdzę - gwizdże ze mną wiatr,
Zamknę oczy - liście więdną,
Kiedy milknę - milczy świat.

Gdy śpiewamy - słucha cała ziemia,
Gdy śpiewamy - słucha cały świat,
Niechaj każdy z nami śpiewa,
Niech rozbrzmiewa piosnka ta:

Będzie prościej, będzie jaśniej,
Całą radość damy wam,
Będzie prościej, będzie jaśniej
Gdy zaśpiewa każdy z was: